

Monitoring izborne kampanje: Stranke o bezbednosnim temama

S. Đurđević-Lukić, J. Radoman, T. Jakobi, J. Šapić

Rezultati analize deset bezbednosnih tema - NATO, vojna neutralnost, policija, vojska, izbeglice, migranti, ekstremisti, bezbednost i nasilje u porodici - pokazuju da su stranke propustile šansu da ponude građanima koherentno viđenje bezbednosne politike Srbije. Stranke su propustile i priliku da argumentovano progovore o nizu tema iz ove oblasti koja imaju direktan uticaj na kvalitet života – od jačanja civilne i demokratske kontrole nad vojskom, policijom i službama bezbednosti, do zloupotrebe oružja, migrantske krize, izazova terorizma i evroatlantskih integracija.

Odsustvo zainteresovanosti za sadržajnu komunikaciju sa biračima ogleda se i u činjenici da mnoge stranke neredovno inoviraju svoje programe, sklapaju predizborne koalicije koje nisu praćene programskim usaglašavanjem, i ne koriste stranačke internet sajtove za nuđenje konkretnih rešenja. Umesto toga, improvizuju i oslanjaju se na *ad hoc* iznošenje svog mišljenja u medijima i na predizbornim skupovima.

Uprkos tome što se različite grupe građana, žene, deca, verske i nacionalne manjine susreću sa različitim bezbednosnim rizicima, stranke su se gotovo isključivo obraćale opštem biračkom telu, samo u retkim slučajevima ženama, i ponegde Romima. Na komentarisanje tema u vezi sa bezbednosnim pitanjima uticale su godišnjice (NATO bombardovanje), spoljni događaji (Haške odluke, Hrvatska o poglavlju 23), kao i incidenti u vezi sa kampanjom.

METODOLOGIJA I UZORAK

Centar za istraživanje javnih politika sproveo je monitoring izborne kampanje sa stanovišta šire shvaćenih bezbednosnih pitanja: *NATO, vojna neutralnost, policija, vojska, izbeglice, migranti, ekstremisti, bezbednost i nasilje u porodici*. Centar je procenjivao koje bezbednosne pretnje stranke odnosno koalicije razmatraju, kojim grupama se obraćaju, nivo argumentacije, usaglašenost unutar koalicija i sa postojećim stranačkim programima. Kvalitativne i kvantitativne analize napravljene su na osnovu praćenja štampe i TV programa i saopštenja objavljenih na internet sajtovima šest vodećih koalicija okupljenih oko sledećih stranaka: Srpske napredne stranke (SDPS, PS, PUPS, Nova Srbija, SPO, PSS, SNP i samostalni DSS), Socijalističke partije Srbije (JS, ZS), Demokratske stranke (Nova stranka, ZZS, ZZŠ, Živim za Krajinu, DSHV), Dveri-DSS, SDS-LDP-LSV, i SRS. Analizirane su i izjave predsednika države Tomislava Nikolića s obzirom da je na početku izborne kampanje najavio želju da uzme aktivno učešće u kampanji SNS.

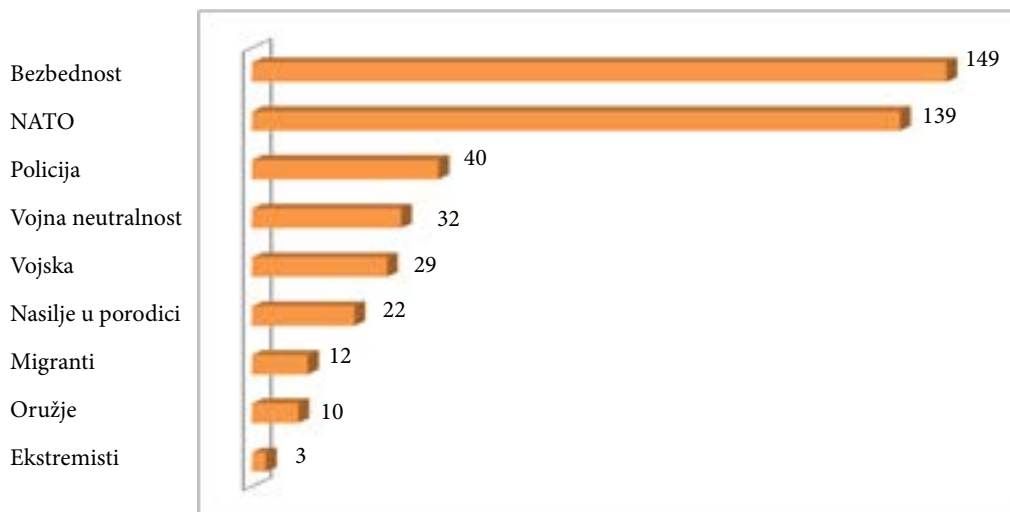
1 Kao u slučaju sukoba nadležnosti tokom Parade ponosa 2014, pada vojnog helikoptera 2015, ili u vezi sa prikupljanjem podataka o namerama novinara od strane MUP, da pomenemo samo neke od najnovijih.

- Izborne koalicije oformljene su uglavnom bez konkretnih koalicionih programa i bez usaglašavanja stavova o bezbednosnim pitanjima.
- Odnos prema NATO i vojnoj neutralnosti bio je dominantna bezbednosna tema, kako zbog godišnjice bombardovanja tako i zbog postavljanja ove teme u centar kampanje desno orijentisanih stranaka - SRS i koalicije Dveri-DSS.
- Od tema u vezi sa reformom sektora bezbednosti nova je regresija u pogledu profesionalizacije vojske predlozima za vraćanje obaveznog služenja vojnog roka.
- Profesionalnost delovanja policije u vezi sa incidentima nije osporavana ali su i isticane sumnje u vezi politizacije kako s jedne strane ministra/vrha policije, tako i policijskih sindikata sa druge strane.
- Pojedine stranke pominjale su nasilje u porodici ali bez izražene namere da se produbi debata o adekvatnim javnim politikama u ovoj oblasti.

Sektor bezbednosti prolazi kroz niz reformi u poslednjih 15 godina, koje su u znatnoj meri izmenile i bezbednosno okruženje i razumevanje bezbednosti. Teme koje se tiču bezbednosti pojedinaca i grupa, dalja profesionalizacija sektora bezbednosti i njegova kontrola predstavljaju i predmet nadzora nezavisnih organa uz sporadično učešće civilnog društva i javnosti u oblikovanju javnih politika. Neka od pitanja bezbednosti posebno zaokupljaju pažnju građana što pokazuje većinski izražen stav o protivljenju članstvu Srbije u NATO-u, interes za teme civilne/demokratske kontrole nad vojskom, policijom i službama bezbednosti, posebno u incidentnim slučajevima,¹ sporadičan i često u pogrešnom, tabloidnom kontekstu, izražen interes za nasilje u porodici, nasilje nad decom (u školama, na internetu), i nad raznim manjinskim grupama. Ljudska bezbednost podrazumeva i „sigurnost od hroničnih pretnji kao što su glad, bolesti i represija, i zaštićenost od iznenadnih i bolnih poremećaja koji remete svakodnevni život.” U vremenu koje je prethodilo kampanji, aktuelna je bila i na migrantska/izbeglička kriza, regionalni incidenti u vezi sa ovim i drugim pitanjima i terorističke pretnje u evropskom okruženju.

Tokom kampanje birači nisu mogli da steknu celovitu predstavu o stavovima partija o bezbednosnim politikama i o prioritetima reforme bezbednosti. Izjave predstavnika izbornih lista koje su predmet ovog monitoringa uglavnom su predstavljale reakcije na događaje i odluke političkih aktera van Srbije ili su date s povodom. Godišnjica NATO bombardovanja, Haške presude za Vojislava Šešelja i Radovana Karadžića, i tenzije na regionalnom nivou koje su potom usledile, kao i odluka Hrvatske da blokira otvaranje pregovaračkog poglavlja predstavljali su okidače za pojavljivanje tema bezbednosti u izbornoj kampanji. Na učestalost pojavljivanja tema bezbednosti uticali su i teroristički napadi u Briselu i Parizu, konferencije posvećene globalnoj bezbednosti, ali i neretki verbalni i fizički međustranački incidenti i oni povezani sa samom kampanjom.

Broj pominjanja ključnih reči u odabranim medijskim priložima (18. mart – 21. april 2016. godine)

Izuzetak su kampanje stranaka DSS, Dveri i SRS koje su posebno bile usmerene na stvaranje slike o tim partijama u očima birača kao političkih snaga koje se protive članstvu Srbije u NATO-u. U ovom pravcu su delovale i neke male članice koalicije oko SNS – Srpska narodna partija i Samostalni DSS, dok je Pokret socijalista optuživao DS i DSS za započinjanje saradnje sa NATO.

Ako izuzmemo pitanje evroatlantskih integracija, i u slučaju koalicije Dveri-DSS zalaganje za ponovno uvođenje redovnog služenja vojnog roka, i ove dve stranke su se retko i šturo izjašnjavale o drugim bezbednosnim temama. To implicira da je njihovo razumevanje bezbednosti tradicionalno, kao zaštita državne teritorije vojskom i savezima, a ne primarno kao bezbednost građana i različitih zajednica u svakodnevnom životu.

Koalicije za ovu izbornu kampanju oformljene su uglavnom bez konkretnih koalicionih programa koji bi uključili i bezbednosna pitanja. Najupečatljiviji dokaz pruža upoređivanje stavova koalicionih partnera o evroatlantskim integracijama. Stranke su pojedinačno u izbornoj kampanji ostale na pozicijama bliskim svojim programskim načelima, ali je njihov izbor koalicionih partnera, čiji su stavovi suprotni ili nedorečeni, doprineo daljem produbljivanju nejasnoća o kursu Srbije u bezbednosnoj politici. To se pre svega odnosi na partije okupljene oko SNS.

Vodeća stranka u koaliciji zastupala je stav o vojnoj neutralnosti, ali i posvećenosti EU integracijama, istovremeno potpisujući i sporazum o saradnji sa Jedinstvenom Rusijom. Koaliciona članica, SNP, zasnivala je svoju prepoznatljivost na odlučnom protivljenju EU i NATO integracijama i zalaganju za čvrst savez sa Rusijom, dok na drugom polu, Srpski pokret obnove, takođe deo ove koalicije evroatlantske integracije smatra sine qua non koji prethodi EU integracijama. Doduše, lider SPO Vuk Drašković se tokom izborne kampanje najeksplicitnije o ovoj temi oglašavao u crnogorskim medijima, dok je potpredsednik te stranke Aleksandar Čotrić relativizovao pro-NATO politiku smatrajući da NATO nije tema na ovim izborima.

Navedenih deset tema su dalje razložene na pod-teme i kodiranje je vršeno prema ciljnim grupama i nivou argumentacije, uz evidentiranje predloženih rešenja. Istom metodom analizirani su partijski programi i oni poređeni sa stavovima koje su stranke zastupale u kampanji, posebno sa saopštenjima na stranačkim sajtovima.

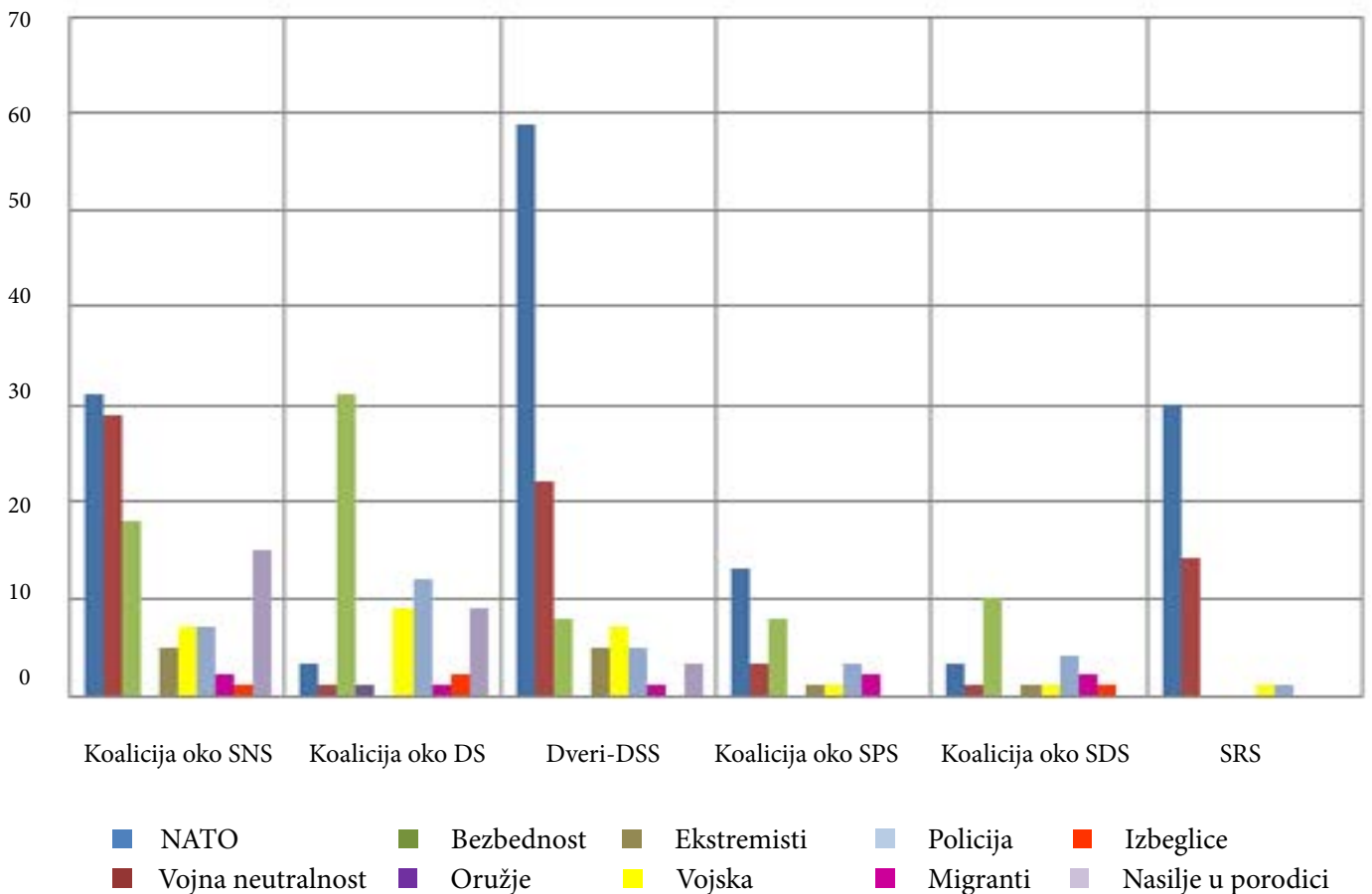
Centar je tokom predizborne kampanje objavio dva periodična pregleda, za period 18-29. mart i od 30. marta do 10. aprila 2016. Ovaj tekst predstavlja zaokruženu analizu izvedenu na osnovu prikupljenih rezultata iz navedenih izvora, tokom celog perioda monitoringa. U tekstu su obrađene bezbednosne teme koje su se pojavile u izbornoj kampanji po tematskim blokovima i strankama i zbirne analize stranačkih saopštenja i programa stranaka.

Relacije koje je Srbija uspostavila sa NATO-om, posle usvajanja u parlamentu Zakona o potvrđivanju Sporazuma između Srbije i Organizacije NATO za podršku i nabavku, za javnost su ostale nedovoljno jasne, posebno imajući u vidu različite stavove predsednika Vlade Aleksandra Vučića i predsednika Republike Tomislava Nikolića o potrebi referendumskog izjašnjenja o pristupanju NATO.

Ni izborna lista SDS-LDP-LSV nije artikulirala zajednički koalicioni program. Lider SDS Boris Tadić se u kampanji izjasnio za vojnu neutralnost austrijskog, aktivnog tipa, dok je LDP, poznat po eksplicitnom zalaganju za članstvo Srbije u NATO, za ovu priliku ublažio taj stav svodeći ga na izjavu lidera stranke da je potrebno pokretanje rasprave povodom odnosa sa NATO-om. Predstavnik ove koalicije Žarko Korać je na tribini posvećenoj spoljno-političkoj i bezbednosnoj politici izjavio da je pristupanje NATO "nametnuta tema" koju plasiraju stranke desne političke orijentacije.

Samo je koalicija DSS-Dveri jasno isticala svoj programski stav da se protivi članstvu i bilo kakvom daljem produbljivanju saradnje sa NATO-om, koristeći ga da napravi oštru liniju između sebe, tj. "patriotske koalicije", i ostalih učesnika izborne trke i pošalju poruku da su oni ekskluzivna opcija za onaj deo biračkog tela koji se protivi saradnji sa navedenim međunarodnim institucijama.

Relevantni komentari za 10 izabranih tema u medijskim priložima u istupanju predstavnika šest izbornih lista za period 18. mart - 21. april 2016.

Policija je tokom kampanje postupala profesionalno kada su u pitanju reakcije na incidente, ali je pitanje širenja njenih nadležnosti i učešća u eventualnom kršenju izbornih pravila, ostalo sporno. Izbornu kampanju su obeležili brojni incidenti, kako fizički tako i verbalni, uključujući tu pretnje smrću i prebijanjem koje su pojedinci dobijali preko društvenih mreža (Jovana Balašević, DS). Skoro svi učesnici incidenta pozivali su na hitno reagovanje policije i tužilaštva u skladu sa zakonom, a sudeći prema medijskim reakcijama, policija je u ovim prilikama delovala bez politizacije.

Ipak nekoliko incidenata tokom kampanje doprinelo je da MUP bude sagledavan i u drugačijem političkom svetlu i dovede do okupljanja inače ideološki nespojivih političkih opcija. Izjavu ministra unutrašnjih poslova i potpredsednika SNS-a, Nebojše Stefanovića, sredinom kampanje o tome da će policija biti angažovana za potrebe sprečavanja izbornih krađa na sam dan izbora, opozicija je ocenila kao "protivzakonitu i opasnu najavu", jer "policija ne sme da bude na biračkim mestima" i izrazila bojazan da, zapravo, naprednjaci spremaju izbornu krađu (Vjerica Radeta, SRS). Sanda Rašković Ivić (DSS) rekla je da je u pitanju "već otvoreno zastupanje policijske države od strane SNS." Boris Tadić, lider SDS-a, je eksplicitno kritikovao postupanje ministra unutrašnjih poslova u tehničkom mandatu povodom privođenja jednog učesnika promotivnog skupa SNS-a. Tadić je tim povodom pozvao ministra Stefanovića da podnese ostavku na funkciju budući da „ne razume šta je nadležnost policije i MUP-a". Isto je i sa optužbama DS-a, Nove stranke i Dveri da MUP stoji iza poziva na glasanje velikom broju ljudi koji ne živi na adresama na koje su ti pozivi stigli, što stranke smatraju planom za krađu izbora. Način na koji je reagovao MUP u ovom slučaju je delovao kao njegovo uključivanje u kampanju.

Ministar Stefanović, koji je i pre i u kampanji istupao gotovo kao ekskluzivan i jedini glasnogovornik MUP-a, istovremeno nastupajući i u svojstvu potpredsednika SNS-a, doprineo je stvaranju slike o političkoj upotrebi ovog ministarstva. On je naglasio efikasnost policije u borbi protiv kriminala, ali i rezultat u borbi protiv terorizma i njenu ulogu u migrantskoj krizi, te da su ti rezultati povećali poverenje građana u rad policije. Isticana je i uloga policije u istragama korupcije (u Vojvodini), što ima i prizvuk otvorene poruke političkim oponentima iz Demokratske stranke. Takođe, Stefanović se u svojstvu ministra unutrašnjih poslova pojavljivao na snimcima sa decom govoreći o konceptu policije u zajednici, stvarajući utisak da je lično uveo ovaj pristup saradnje sa građanima, iako je rad na operacionalizaciji tog koncepta otpočeo još 2001. godine.

Nošenje "dva šešira" – kao predstavnika izvršne vlasti i stranačkog lidera bez jasnog razgraničenja – obilato je koristio predsednik Vlade Aleksandar Vučić, uključujući nastupe u vezi sa predajom novih borbenih vozila MUP-u i obećanjima u vezi sa namenskom industrijom. Međutim nigde nije obrazloženo kako Srbija i kojim sredstvima može da sprovede politiku neutralnosti, imajući na umu kapacitete sektora bezbednosti, opremljenost i okruženje. Modernizacija vojske u smislu nabavke nove opreme ili proizvodnje municije je tretirana primarno u ekonomskom a ne u bezbednosnom kontekstu, kao deo korpusa podizanja ekonomskog rasta i/ili (u slučaju proizvodnje municije) upošljavanja domaćih proizvodnih kapaciteta.

Uz premijerovo isticanje uloge stabilizatora regiona i njegovih međunarodnih kontakata, ovo drugo je bilo značajan element u kampanji lidera SPS Ivice Dačića. Diskusije o bezbednosnim pitanjima u užem smislu i spoljnopoličkim odnosima

uvek u kampanjama postavljaju trenutno vladajuću garnituru u državničku poziciju, ostavljajući vrlo malo prostora opziciji. To se u ovoj kampanji prenelo i na ostala pitanja reforme sektora bezbednosti budući da ekspertiza nije nedostajala jer su i Vučićevi takmaci imali brojna iskustva - kao vrhovni komandant oružanih snaga (Boris Tadić, SDS), ministar unutrašnjih poslova (Ivica Dačić, SPS), ministar odbrane (Dragan Šutanovac, DS), ali nisu ozbiljnije pokušavali da skrenu pažnju na preostala pitanja reforme sektora bezbednosti i predlože nova rešenja.

Jedina novina u sektoru bezbednosti bila je **ideja o ponovnom uvođenju obaveznog služenja vojnog roka**, koju je plasirala koalicija Dveri-DSS, a koja predstavlja regresiju u odnosu na uspostavljenju profesionalizaciju. Ovo pitanje je otkrilo evoluciju stavova nekih stranaka u odnosu na njihova programska opredeljenja i podelu na one koje su za i protiv vraćanja redovnog služenja vojnog roka. Na osnovu sporadičnih izlaganja predstavnika SNS-a, i to kada su eksplicitno upitani o ovoj temi, nije bilo moguće izvesti zaključak da SNS i koalicija sa kojom izlaze na izbore, ima usaglašen programski stav o tome. Na osnovu istupa predstavnika ministarstva odbrane, koji su iz redova SNS-a, profesionalizacija vojske neće biti dovedena u pitanje. To donekle predstavlja evoluciju stava SNS-a koji u svom programu kaže da profesionalizaciju vojske treba da prati i intenzivna pešadijska obuka ostatka vojno sposobnog stanovništva.

SRS, makar prema izjavi Vjerice Radete, se ne zalaže za ponovno vraćanje obaveznog vojnog roka jer smatraju da i profesionalna vojska, ali "na mnogo višem nivou", može da odgovori potrebama bezbednosti Srbije. U svom programu stranka se zalaže za „formiranje odgovarajuće dobrovoljačke organizacije u sastavu vojske“.

Gordana Čomić, ministarka odbrane u DS-ovoj vladi u senci, založila se za veća budžetska izdvajanja za potrebe unapređenja socio-ekonomskog položaja zaposlenih u vojsci i protiv povratka obaveznog vojnog roka, što zagovaraju Dveri. Takođe, na osnovu sporadičnih izjava članova DS-a prenetih u medijima, mogao se steći utisak da je ovoj stranci blisko moderno shvatanje bezbednosti prema kome su bezbednost i vladavina prava nedeljivi i u kojem se insistira na nepristrasnom i nediskriminatornom postupanju institucija sektora bezbednosti prema građanima i građankama. Materijal DS za izborni TV program uključio je i nastup Dragana Šutanovca u Narodnoj skuštini u kome se zalagao za zakonska rešenja koja će **onemogućiti nasilnike da poseduju vatreno oružje**.

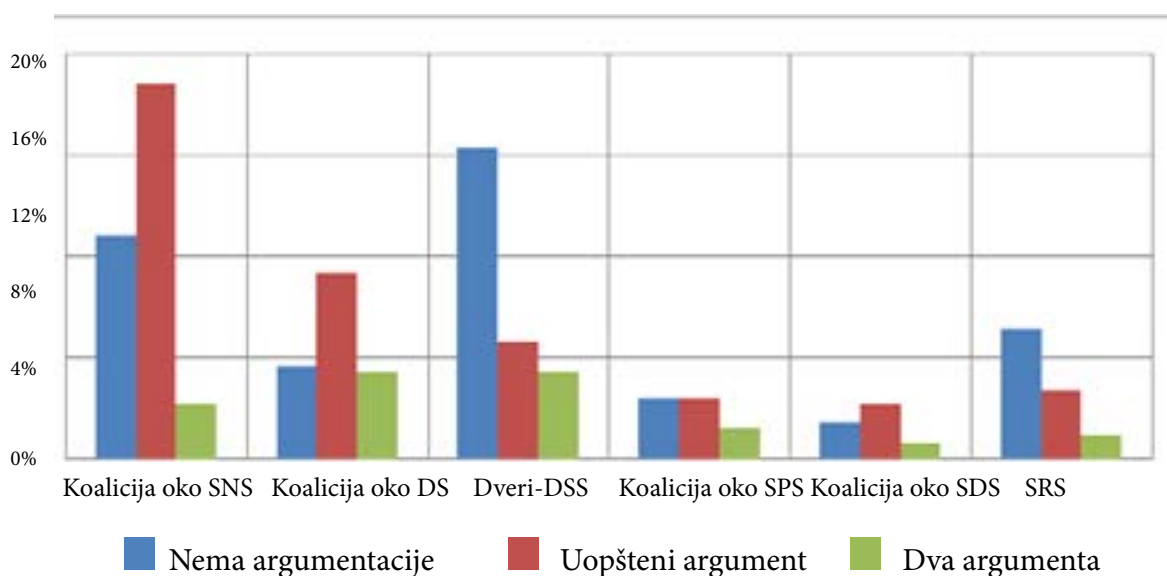
O **prestanku prakse povlašćivanja pripadnika sektora bezbednosti** i uniformnoj primeni zakona govorio je i Nebojša Stefanović, potpredsednik SNS. Na stranačkom skupu posvećenom ženama on je rekao da počinioci nasilja u porodici neće biti tolerisani, uključujući tu i pripadnike policije ili neke od službi bezbednosti, što predstavlja važno obećanje u kontekstu reforme sektora bezbednosti koja nije u potpunosti završena, ali i u pogledu rešavanja **problema nasilja u porodici**. Stefanović je naglasio da novi Zakon o policiji već donosi neka unapređenja, ali nije elaborirao kašnjenje Zakona o nasilju u porodici.

Evidentno je da je porast informacija o slučajevima nasilja u porodici imao uticaj i na pominjanje ove teme u predizbornoj kampanji. DS i SDPS Rasi-ma Ljajića su se o ovom pitanju izjašnjavale u kontekstu rodne ravnopravnosti.

DS je to u kampanji dopunio podrškom sistemu sigurnih kuća za žene žrtve porodičnog nasilja. U saopštenju u kojem kritikuje SNS, DS je konstatovao da je u dosadašnjem sazivu skupštine ponudio četiri zakona u kojima se tretira nasilje nad ženama. SDPS, koja se programski detaljno izjašnjava o ovoj temi, ostala je u kampanji na konstataciji da neke žene „u ovom trenutku trpe nasilje u svojim domovima”, dok je fokus bio na rodnoj ravnopravnosti. Predstavnici SNS-a, stranke koja se u svom programu ne izjašnjava o nasilju u porodici, su tokom kampanje posetili sigurnu kuću u Rakovici.

Primer da su pojedine stranke pokretale tokom kampanje pitanje nasilja u porodici, ali **bez izražene namere da se u društvu produbi debata o adekvatnim javnim politikama**, samo je ilustracija niskog nivoa argumentacije, koji je na drugim pitanjima bio još drastičnije zasnovan na opštim mestima, tvrdnjama nepotkrepljenim činjenicama i elaboracijom uzročno-posledičnih veza.

Prikaz argumentacije u istupanjima predstavnika šest izbornih lista za period 18. mart - 21. april

Saopštenja - oruđe napada na druge stranke

Stranke su tokom ovih izbora bile znatno manje aktivne u postavljanju sadržaja na svoje internet sajtove u odnosu na 2014. godinu. Po tipu postavljenih saopštenja stranke se mogu grubo podeliti na one koje su ih koristile da bi detaljnije predstavile informacije i stavove o nekoj temi i stranke koje su saopštenja pretežno koristile kao oruđe napada na druge učesnike bez iznošenja sopstvenog stava o nekom pitanju.

Saopštenja SNS su uglavnom bila kritički usmerena prema drugim partijama, najčešće DS. Nijedno saopštenje ne odnosi se na neko od bezbednosnih pitanja. SRS i DSS su pod odrednicom “saopštenje” najčešće postavljali izveštaje sa predizbornih mitinga u kojima se bez veće elaboracije ponavlja poruka o negativnom odnosu prema NATO-u. Dveri su formi bloga svojih istaknutih članova ponavljali svoje poruke o protivljenju ulaska u NATO. SPS je formi saopštenja iznela svoj stav o bombardovanju NATO. SDS, LSV, i LDP su najčešće formu saopštenja koristile u slučajevima napada na sopstvene aktiviste.

Vojska je pominjana veoma retko (LDP: „treba nam efikasna vojska“, Dveri: za poboljšanja tehničkog i materijalnog položaja vojske), a reč *policija* gotovo isključivo kada su se partije izjašnjavale o angažovanju policije u slučajevima međustanačkih incidenata.

Nasilje u porodici su u svojim saopštenjima pominjale dve partije: DS u kontekstu međusobnih optužbi sa SNS-om i isticanja svojih zakonskih predloga koji se tiču nasilja u porodici, i SDPS u kontekstu nezaštićenosti/ neravnopravnosti žena. Dveri, čija okosnica kampanje su (i) porodične vrednosti, u svojim saopštenjima se nisu osvrnule na ovaj problem. Nova stranka je u saopštenju podržala apel Unicef-a da se glasa za dobrobit dece i posredno se založila i za bezbednost dece.

Partijski programi – zanemaren kanal komunikacije

U uzorku partija koje smo pratili je deset stranaka levog centra i krajnje lev-ice, deset stranaka desnog centra i krajnje desnice i tri stanke za koje je teško defini-sati kom bloku pripadaju. Podelu treba shvatiti uslovno, jer stranke u Srbiji nemaju konzistentne stavove po kojima bi ih ideološki bilo lako svrstati u jedan od dva bloka. Pripadnost levljici ili desnici nema snažnije korelacije sa bezbednosnim pitanjima.

Među posmatranim partijama, najstariji je program Nove Srbije (oktobar 2005), dok najnovije stranačke programe (iz 2013, 2014. i 2015. godine) imaju novo-osnovane partije (Nova stranka, SDS, Samostalni DSS, Dveri) ili stranke koje su prošle kroz velike turbulencije u prethodnom periodu, što je dovelo do potrebe inoviranja programa (DS, DSS). Izuzetak je LDP koji je svoj program obnavljao sa ulaskom u svaku novu koaliciju (izuzev za ove izbore), tako da njegov poslednji program datira iz 2014. Neke partije (SNP, PS, Zajedno za Srbiju, Zajedno za Šumadiju) nisu datirale svoje programe, pa se samo posredno može zaključivati o tome kada su usvojeni.

Posmatrane stranke pridaju različitu važnost programima. Neki programi su u formi proglašenja, drugi su nastali kao mešavina odgovora na političke pri-like neposredno pre njihovog usvajanja, kao Bela knjiga SNS-a koja predstavlja štivo neujednačenog sadržaja i dubine, zapravo nacrt teksta za budući program.

Pitanja iz oblasti bezbednosti po pravilu su više zastupljena kod „starijih“ stranaka. Stranke se u programima retko eksplicitno bave temom bezbednosti, ali je posredno pominju u različitim kontekstima.

Stranke možemo uslovno podeliti na (1) one koje sagledavaju pitanje bez-bednosti u kontekstu nacionalne bezbednosti i spoljne politike, (2) stranke koje bezbednost definišu u kontekstu unutrašnjih pretnji, (3) novih bezbednosnih iza-zova (sajber kriminal, nuklearne pretnje itd), i (4) iz ugla pojedinca i ljudske bez-bednosti (socijalne, zdravstvene itd).

Prvoj grupi pripadaju: SNP - komentariše bezbednost u smislu angažovanja Srbije u mirovnim jedinicama međunarodnih snaga, SDS - u smislu „integracije Srbije u bezbednosnu arhitekturu 21. veka“; SPS sagle-dava pitanje bezbednosti u širokom kontekstu globalnih pretnji (atomskog naoružanja, genetičkog inženjeringa, i dr.) i razvijanja dobrosusedskih odnosa sa zemljama u regionu, te angažovanje u mirovnim misijama UN-a; Dveri sa-gledavaju bezbednost u kontekstu jačanja vojske i ulaska u savez sa Rusijom.

Drugoj grupi pripadaju: SNS - koji kao jedan od svojih programskih ciljeva definiše Srbiju kao „bezbednu kuću“ za sve građane Srbije i strance koji poštuju njene zakone, ali se najviše bavi bezbednošću u kontekstu borbe protiv korupcije i kriminala i s tim u vezi izmenama serije zakona, uključujući zakon o policiji; takođe se bavi i pojmom energetske bezbednosti. Manje stranke iz ove izborne koalicije navode različite aspekte pa tako Pokret socijalista kao faktore ugrožavanja sigurnosti vidi terorizam, organizovani kriminal, korupciju, tenzije na verskoj i etničkoj osnovi i socijalne posledice procesa liberalizacije i privatizacije. SPO posredno govori o bezbednosti Srbije, Knina, Prištine i Banja Luke i njenim garantom smatra izgradnju snažne evropske demokratske i ekonomski jake Srbije. Zeleni Srbije (iz koalicije SPS, JS) sagledavaju bezbednost kroz porast verbalnog, emocionalnog, fizičkog, ekonomskog i političkog nasilja.

U trećoj grupi je Nova stranka koja taksativno iznosi predloge za reformu sektora bezbednosti; predlaže prenošenje fokusa sa klasičnog shvatanja bezbednosti na pretnje ljudskoj bezbednosti i pretnje poput ekoloških, energetskih, migracionih ili onih u virtuelnom (sajber) prostoru.

U četvrtoj grupi su LSV i Nova Srbija koje pominjanje bezbednost u kontekstu socijalne nesigurnosti, mladih ljudi na odsluženju vojnog roka i sigurnosti učenika van škola.

Opređenjena stranaka za vojne saveze prema programima stranaka (ostale stranke se nisu izjašnjavale o ovoj temi)

Stranka	Vojna neutralnost i jačanje veza sa Rusijom	Vojna neutralnost	Partnerstvo za mir	Aktivna neutralnost	Nastavak evrointegracija
SNS					
SPO					
PS					
Samostalni DSS					
SPS					
JS					
ZS					
DS					
Nova stranka					
Zajedno za Šumadiju					
SDS					
LDP					
DSS					
Dveri					
SRS					
DJB					

Samo oko polovina stranaka se eksplicitno bavi temama reforme sektora bezbednosti i civilnog i demokratskog nadzora. SPS, SNS, samostalni DSS, SDS, i SPO posredno pominju ove teme u kontekstu izgradnje pravne države, javne kontrole i transparentnosti vlasti i borbe protiv korupcije u policiji (SDPS). SRS, DS, DSS, LSV i Nova stranka se eksplicitno zalažu za civilnu i/ili demokratsku kontrolu vojske, policije i bezbednosnih službi; DS i Nova stranka posebno u tome naglašavaju učešće civilnog sektora i nezavisnih tela.

Većina stranaka koje se izjašnjavaju o policiji zalaže se za njenu modernizaciju i bolju opremljenost, a Pokret socijalista se zalaže za „depolitizaciju policije“.

Najlakše je povući demarkacionu liniju između stranaka kada je u pitanju njihovo opredeljenje za evroatlantske integracije vs. vojnu neutralnost. U posmatranom uzorku sedam stranaka se eksplicitno zalaže za jačanje evroatlantskih integracija (uključujući DS, LDP, SDS), a osam stranaka je za vojnu neutralnost i manje ili više eksplicitno za jače vojno povezivanje sa Rusijom (uključujući SNS, SRS, SPS, Dveri, DSS). Dve stranke se zalažu za Partnerstvo za mir (JS i ZS)² a šest partija se u svojim programima ne izjašnjava o tome.

Iako je iza nas teško breme ratova i nekoliko krugova legalizacije oružja, mali broj partija se eksplicitno zalaže za razoružanje (LSV, SDPS, SPS i Zeleni Srbije), a Dveri se protive: „planski se razoružava i na žrtveni panj dovodi srpski narod... pred sledeći talas genocida“.

2 I neke druge stranke, kao na primer SPS i DSS prihvataju Partnerstvo za mir ali snažno ističu pitanje neutralnosti, dakle ne gledaju na Partnerstvo za mir kao jednu od faza u razvoju saradnje sa NATO.

Stav stranaka prema vojsci prema programima stranaka (ostale stranke se nisu izjašnjavale o ovoj temi)

Stranke	Redovno vojni rok/drugi oblici vojne obuke van profesionalnog sastava	Profesionalizacija vojske
SNS		
PS		
JS		
DS		
Nova stranka		
LSV		
DSS		
Dveri		
SRS		

Među partijama koje se bave vojskom uočava se relativno jasna podela na one koji se zalažu za profesionalizaciju vojske, i one druge koje traže povratak služenja vojnog roka u različitim varijantama. Za ovu drugu opciju su SNS (intenzivna pešadijska obuka za ostatak stanovništva), SRS (formiranje dobrovoljačke strukture unutar vojske) i Dveri (zabrana zapošljavanja muškarcima koji nisu služili vojsku) i dr. Partije generalno ne osećaju potrebu da svoje programe u delu bezbednosnih pitanja menjaju, pa se tako na primer LSV i JS u svojim programima zalažu za ukidanje redovnog služenja vojnog roka, koji je u međuvremenu ukinut.

CENTAR
ZA ISTRAŽIVANJE
JAVNIH POLITIKA

Centar za istraživanje javnih politika (CENTAR) je nevladina organizacija istraživačkog usmerenja (think tank), osnovana 2010. godine, koja se bavi ispitivanjem raznih aspekata bezbednosnog i socio ekonomskog statusa građana sa ciljem da utiče na poboljšanje primene javnih politika ili njihovu promenu.

Glavni cilj CENTRA je da svojim istraživanjima osvetli stvarne potrebe građana, i na taj način pomogne relevantnim donosiocima odluka da politike formulišu sa stanovišta „perspektive krajnjeg korisnika“, odnosno građana.

CENTAR neguje multi-disciplinarni pristup i u prvi plan stavlja terenska istraživanja jer smatra da je za dubinsko sagledavanje problema i formulisanje održivih javnih politika važno sagledati problematiku i sa centralnog i sa lokalnog nivoa.

CENTAR je sproveo 20 projekata, uključujući i one na regionalnom nivou. Njegove projekte podržale su međunarodne organizacije i agencije (OSCE, UNDP, UNICEF, UNOPS, DCAF), vladine organizacije i privatni donatori – SDC i OSI; ministarstva i kancelarije u okviru Vlade Srbije, i inostrane akademske institucije.

Veliki broj partija se zalaže za rodnu ravnopravnost ali mali broj njih eksplicitno komentariše mere za smanjenje nasilja u porodici, prema ženama i deci (SDPS, NS, Nova stranka, DSHV). Dveri se protive zabrani fizičkog kažnjavanja dece.

SPS, LSV i Dveri su među retkim partijama koje se bave ekstremizmom svaka iz različitog ugla. LSV u kontekstu borbe protiv netolerancije, diskriminacije, nacionalne isključivosti i šovinizma među mladim ljudima. SPS govori o ekstremizmu sadržaja koji se pojavljuju u medijima i ekstremnim politikama u socijalnoj sferi, dok Dveri ističu da je omladina pogrešno optužena da je „ekstremistička i huliganska“.

Veći broj partija, pre svega onih čiji programi datiraju iz ranijih perioda, bavi se i pitanjem izbeglica iz bivših ratova, a jedina partija koja se bavi migrantima su Dveri, koje se zalažu za zabranu njihovog prolaska preko teritorije Srbije.

Svi ovi nalazi ne ostavljaju mnogo prostora za optimizam u pogledu političkog života u Srbiji, bar kada je u pitanju argumentovaniji i jasniji odnos stranaka prema svojim ciljevima i obećanjima građanima u pogledu politika koje nameravaju da vode, mehanizama i saveznika, unutrašnjih i spoljnih, za sprovođenje odabranih politika.

Projektni tim: Svetlana Đurđević-Lukić, Tanja Jakobi, Jelena Radoman, Jelena Šapić, Milan Lukić

Dizajn: Žolt Kovač

Izdavač: Centar za istraživanje javnih politika, Beograd

Za izdavača: Svetlana Đurđević-Lukić, direktorka

Copyrights: Centar za istraživanje javnih politika

www.publicpolicy.rs

office@publicpolicy.rs

Pripremu ove analize podržao je Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces - DCAF)